

Broedende en trekkende Ooievaars in 1990 in Nederland

Dick A. Jonkers

Van de drie wilde en tien gemengde paren Ooievaars die in 1990 in Nederland nestelden, vlogen eenendertig jongen uit. De gemengde paren broedden zonder uitzondering in of in de onmiddellijke omgeving van een dierenpark of buitenstation. Honderdveertig waarnemingen van overvliegende of korte tijd pleisterende Ooievaars, hoofdzakelijk betrekking hebbend op de voorjaarstrek, werden verzameld.

Bewoonde nesten en uitgevlogen jongen

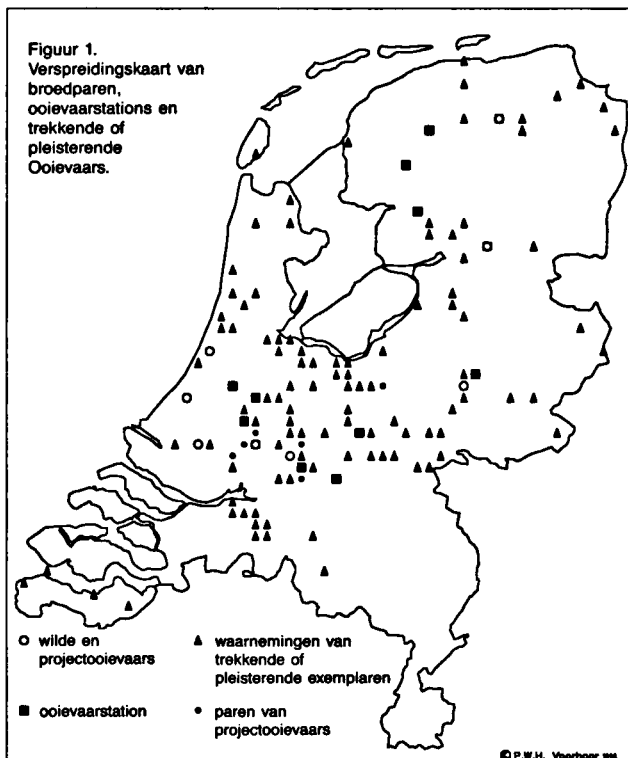
Evenals dat in voorgaande jaren het geval was, overwinterde het merendeel van de populatie binnen de landsgrenzen. Het paar in Grafhorst, waarvan werd verondersteld dat het op trek was gegaan, was enige tijd later weer aanwezig. Na een storm in februari verdween het opnieuw, waarna een week later een exemplaar terugkeerde. Dit moest in maart gevechten leveren met enkele andere Ooievaars die het nest wilden bezetten. Daarna bleef ook deze Ooievaar weg.

Het buitenstation Leek, met het broedpaar van de zelfde samenstelling als in voorgaande jaren, had drie uitgevlogen jongen, waarvan er één tijdens een storm verongelukte. De twee jongen van 1989 bleven net als de ouders overwinteren. Het buitenstation De Wijk tekende voor drie gemengde paren met respectievelijk vier, drie en één uitgevlogen jong(en). Het paar dat er vorig jaar huisde, betrok nu een ander nest.

De Ooievaars van Voorst keerden op 24 maart en 1 april terug op het nest. Er ontstonden toen gelijk problemen, want het nest was al geruime tijd bezet door een paar projectooievaars, waarvan

het vrouwtje al aan het broeden was. Na gevechten moest het laatstgenoemde paar het veld ruimen en betrok een enkele kilometers verder liggend nest op een voormalige steenfabriek. Deze vestiging had echter geen succes. Het wilde broedpaar moest daarna ook met andere Ooievaars gevechten leveren, maar wist zich met succes te handhaven. Twee uitgevlogen jongen waren het resultaat.

Het 'wilde' paar in Leerdam bleef zoals gewoonlijk de winter over en bracht drie jongen groot. Bij het ooievaarsbuitenstation Herwijnen broedde een gemengd paar; drie jongen vlogen uit.

Figuur 1. Verspreidingskaart van broedparen, ooievaarsstations en trekkende of pleisterende Ooievaars.
Tekening: P.W.H. Voorhaar.

In het Ooievaardorp Groot Ammers was dit jaar slechts één gemengd paar aanwezig. Van dit nest kozen twee jongen het luchtruim.

De Ooievaarders in en rond de Dierentuin Blijdorp in Rotterdam trekken al jaren niet meer weg. Er waren nu drie gemengde paren met jongen die zich tot echte stadsooievaarders transformeren. Twee gemengde paren nestelden namelijk op de bovenportalen van de spoorlijn. Dat was ook met een paar projectooievaarders het geval. Bij het paar dat op een pijp binnen de dierentuin nestelde werden drie jongen geboren, waarvan er later één dood op de rand van het nest lag. Van de twee jongen die uitvlogen, is er waarschijnlijk later één doodgegaan. De spoorlijnbroeders kwamen tot drie en twee uitgevlogen jongen. Een jong van het eerstgenoemde paar vloog tegen een trein (zie Post & Rueb elders in dit nummer). Drie jongen vlogen van het nest van het gemengde paar in Wassenaar.

Een oud reigerst in de kolonie bij Lisse werd door het wilde paar van vorige jaren bezet. Het paar en de in die jaren geboren jongen overwinterden in de omgeving; er werden regelmatig zeven exemplaren gesignaleerd. Eén jong verliet het nest. Recent werd bekend dat daar in 1989 geen twee maar drie jongen het nest verlieten. In tabel 1 worden de paren en uitgevlogen jongen per provincie vermeld.

gemengd paar Groningen	Leek 2
gemengd paar Drenthe	De Wijk 4
gemengd paar Drenthe	De Wijk 3
gemengd paar Drenthe	De Wijk 2
wild paar Gelderland	Voorst 1
gemengd paar Gelderland	Herwijnen 3
wild paar Zuid-Holland	Leerdam 3
gemengd paar Zuid-Holland	Groot Ammers 2
gemengd paar Zuid-Holland	Rotterdam 2
gemengd paar Zuid-Holland	Rotterdam 2
gemengd paar Zuid-Holland	Rotterdam 3
gemengd paar Zuid-Holland	Wassenaar 3
gemengd paar Zuid-Holland	Lisse 1

Tabel 1. Bewoonde nesten en uitgevlogen jongen in 1990 (1989 12 paar, 23 uitgevlogen jongen).

Vrijvliegende broedparen van projectooievaarders

De aantallen vrijvliegende broedparen projectooievaarders rond de ooievaardersdorpen verspreiden zich steeds meer over de omgeving. Dit is vooral het geval rond Groot Ammers. Behalve in het dorp waren er ook nesten in Schoonhoven, Bergambacht, Ammerstol en in het verder gelegen Oud-Alblas. Ook rond De Wijk, Herwijnen en Gorssel begint zich deze ontwikkeling voor te doen. In Schoonrewoerd heeft dit indertijd geleid tot de overname van het nest door projectooievaarders. Voor Voorst waar dit jaar al voor de aankomst van het wilde broedpaar een paar projectooievaarders aan het broeden was geslagen, moet dan ook het ergste worden gevreesd. De reintroductie van vrij grote aantallen Ooievaarders in Nederland heeft er dan toe geleid dat er twaalf buitenstations zijn met 300 vrijvliegende exemplaren (Peeters 1990), maar tevens dat zij de weinige echt wilde populatie trekkende Ooievaarders

hebben verdreven. Dit zal niet de bedoeling zijn geweest van de initiatiefnemers van het project.

Nestbezoeken

In totaal werden zeventien nesten gedurende het broedseizoen door Ooievaarders bezocht. De duur van die bezoeken varieerde van korte tijd voor een inspectie tot enkele uren.

Soms, zoals in IJsselstein in het najaar van 1989, werd er op overnacht. Meestal ging het bij een bezoek aan een nest om één exemplaar.

In Giethoorn werd op een nest regelmatig een exemplaar gesignaleerd.

Er deden zich bij die bezoeken problemen met Nijlganzen voor. Evenals vorig jaar werd een nest in de Ooijpolder door deze vogelsoort bezet. Twee Ooievaarders die op dit nest hun oog hadden laten vallen, werden na gevechten verdreven.

In Warmond werd een ooievaarderspaar bij het nest weggejaagd door een paar in een naburige toren broedende Nijlganzen. Het is niet voor het eerst dat zich interacties voordoen tussen deze twee vogelsoorten (zie Het Vogeljaar 35(6):330).

Het wordt hoog tijd dat uitvoering wordt gegeven aan het besluit van de Nederlandse sectie van de Internationale Vogelbeschermingsraad (ICBP), dat er tegen exoten moet worden opgetreden (Rooth 1981). De maat is vol wanneer exoten ongewenste invloed hebben op inheemse vogelsoorten. Naast het nest in Deest was op een paal een kunstooievaarder geplaatst. Of deze Ooievaarder als lokvogel fungeerde zal nooit kunnen worden vastgesteld. Een feit is dat voor het eerst sinds de bouw van het nest tot twee keer toe Ooievaarders op het nest afkwamen.

Doortrek van Ooievaarders

Het aantal broedparen mag dan in Nederland zeer klein zijn, doortrekkers worden geregeld waargenomen. De verwerkte gegevens, verstrekt door informanten of opgediept uit regionale vogelwerkgroeperperiodes, laten van september 1989 tot en met oktober 1990 een totaal van 140 waarnemingen en 453 exemplaren zien. Bedacht moet worden dat dit een minimumaantal is, want lang niet alle gegevens komen binnen. De plaatsen waar Ooievaarders werden waargenomen, verwerkt per atlasblok, staan aangegeven in figuur 1.

Het merendeel van de waarnemingen had betrekking op de voorjaars trek. Van maart tot en met mei werden 343 verschillende Ooievaarders waargenomen. Een interessant gegeven, want het is bekend dat het merendeel van de niet-geslachtrijpe exemplaren in het overwinteringsgebied achterblijft. De doortrekpieken vielen van half tot eind maart en in de eerste decade van mei.

Grote groepen die werden gezien, waren die van 20 exemplaren op 20 maart boven Nijmegen en van 54 exemplaren boven Maartensdijk op 29 maart.

Op de najaars trek werden aanzienlijk minder exemplaren waargenomen. Van de vrijvliegende Ooievaarders in het buitenstation Herwijnen ging op 20 augustus een grote groep op trek. Boven Vlaardingen bevond zich op 26 augustus een

Op de najaarstrek werden aanzienlijk minder exemplaren waargenomen dan op de voorjaarstrek.

Foto: Henk Harmsen

groep van veertien exemplaren op zeer grote hoogte. In de middenberm van rijksweg 27 tussen Dussen en Almkerk lag op 30 augustus een dode Ooievaar. Nadere gegevens ontbreken. In voorgaande jaren zijn ook al eens projectooievaars uit Eernewoude, Ommeren en Groot Ammers als verkeersslachtoffer gevonden. Spectaculair was de groep van 39 Ooievaars die op 15 september in de Alexanderpolder bij Rotterdam landde. Hiertussen bevonden zich Ooievaars uit buitenstations.

Geringde Ooievaars

Vorig jaar vloog een uit Straatsburg afkomstige Ooievaar in Oud-Beijerland tegen een hoogspanningsleiding en hield daar een halve snavel aan over. Uiteindelijk is dit exemplaar in het buitenstation De Wijk voor verzorging opgenomen. In Middelburg werd op 28 oktober 1990 een eveneens uit Straatsburg afkomstige Ooievaar aangetroffen die een stuk plastic had ingeslikt. Vrij regelmatig komen tijdens de voor- en najaarstrek bij het buitenstation De Wijk in het buitenland geringde Ooievaars aanvliegen. Meestal zijn dit Duitse Ooievaars, maar vorig jaar was daar ook een Spaans exemplaar bij. Dit verscheen daar ook dit voorjaar weer, verbleef er tien dagen en vertrok. Het bleek naar Groot Ammers te zijn gegaan, waar het de rest van het broedseizoen doorbracht. Op diverse plaatsen

werden Ooievaars met grote plastic ringen met inscriptie gesignaleerd. De herkomst van de meeste daarvan, kon worden achterhaald; zij kwamen uit het dierenpark Rheine in Duitsland. In het najaar verschenen twee in België van kleurringen voorziene exemplaren op het Liesveld, Groot Ammers.

Het voert te ver om van al deze Ooievaars de exacte ringgegevens op te sommen. Dat geldt ook voor de exemplaren met Nederlandse ringen, waarvan steeds meer gegevens binnenkomen.

Twee interessante meldingen worden echter wel vermeld. Het inmiddels uit vorige verslagen bekende nummer 715 broedde dit jaar weer in De Wijk en kwam op 15 september in de reeds genoemde grote groep Ooievaars in de Alexanderpolder bij Rotterdam terug. Het is nu al voor het vijfde achtereenvolgende jaar dat deze Ooievaar daar overwintert. Op 31 augustus arriveerde in Hausermoos (Zwitserland) een groep van 25 Ooievaars, waarbinnen zich slechts acht ongeringde exemplaren bevonden. Hieronder bevonden zich in 1990 in Nederland op buitenstations uitgevlogen jongen, waarvan een uit Zegveld, een uit Herwijnen, vier uit Haastrecht en een uit Groot Ammers. Eén ervan was tegen een hoogspanningsleiding gevlogen. De groep vertrok de volgende dag (mededeling K. Vos).

■ Dick A. Jonkers, correspondentie-adres: Vogelbescherming, Driebergseweg 16c, 3708 JB Zeist.

LITTERATUUR:

- Jonkers, D.A. (1987): Hoe het in 1987 ging met de Ooievaar in Nederland. Het Vogeljaar 35(6): 328-331.
 Peeters, H. (1990): Herintroductie en fokprogramma's: waar liggen de grenzen. Vogels 60, 10de jaargang: 250-251.
 Rooth, J. (1981): Geen vreemde vogels in de bijt! Vogels 1 (5): 199.